

Катерина МАЛЮК

викладач кафедри загальноправових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ (м. Дніпро, Україна)

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Належне функціонування сучасної правової держави неможливо уявити без втілення принципу верховенства права. На сучасному етапі розвитку України закріпленню та реалізації даного принципу приділяється належна увага, проте й наразі залишаються проблемні питання. Пояснюється це насамперед значимістю ідеї того, що «верховенство права», «демократія» і «права людини» становлять тріаду загальнолюдських і європейських цінностей, основу конституційного ладу багатьох країн, також і України.

На законодавчому рівні принцип верховенства права в Україні передовсім закріплений в Основному законі держави – Конституції України, а саме в статті 8, де зазначено, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права [1].

Проте в Конституції не має чіткого визначення принципу верховенства права і тому варто звернутися до рішень Конституційного Суду України як єдиного органу, який займається офіційним тлумаченням Конституції. У рішенні № 15-рп/2004 від 2 листопада 2004 року зазначено: «Відповідно до частини першої статті 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення в правотворчу та правозахисну діяльність, зокрема в закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним із проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України. Таке розуміння права не дає підстав для його ототожнення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу та рівність особи» [2].

Хоч і Конституція є Основним законом, який закріплює всі основні елементи (цінності) демократичної держави, однак це лише засіб її укріплення. Демократична, правова держава належним чином функціонує тільки тоді, коли цінності й положення Конституції послідовно та неухильно реалізують у практичній діяльності органи публічної влади та їхні посадові

особи, громадські об'єднання, підприємства, установи й організації, зрештою – у поведінці громадян, тобто тоді, коли встановлено міцний конституційний правопорядок.

За роки незалежності на долю України випало чимало випробувань, що ускладнили створення чіткого та дієвого механізму реалізації основоположних засад конституційного ладу, що є гарантією демократичної, соціальної та правової держави. Верховенство права є однією з найвищих демократичних цінностей, а його забезпечення – одним з першочергових завдань вітчизняної юриспруденції – як практичної, так і теоретичної. При цьому, останнім часом реалізації вказаного принципу приділяють особливу увагу, насамперед у зв'язку з негативною оцінкою світовим співтовариством стану дотримання принципу верховенства права в Україні.

Так, World Justice Project, провідне світове джерело оригінальних даних щодо верховенства права, представив Всесвітній Індекс верховенства права 2021, в якому зазначено, що Україна займає 74 позицію серед 139 країн світу [4]. Оцінюванню підлягала низка показників, серед яких: обмеження повноважень інститутів влади, відсутність корупції, порядок та безпека, захист основних прав, прозорість інститутів влади, дотримання законів, цивільне та кримінальне правосуддя.

Рейтинг свідчить про те, що інструменти, призначені для забезпечення порядку в суспільному житті громадян, в Україні не відповідають міжнародним стандартам діяльності держави.

Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, адже верховенство права – це панування права в суспільстві, основна мета якого полягає насамперед в обмеженні влади держави над людиною, у захисті особи від довільного втручання держави у її життя [3].

Підсумовуючи вищесказане, варто зазначити, що належне функціонування верховенства права передбачає наявність справедливого, гуманного, демократичного законодавства, яке є втіленням ідеї права. При цьому правові норми повинні бути чіткими, зрозумілими, однозначними та стабільними.

Перспективою подальших дій щодо вирішення проблем практичної реалізації принципу верховенства права, на нашу думку, має стати комплекс заходів, пов'язаний з правовою роботою, особливо правотворчістю, а також з вирішенням нагальних економічних і соціальних проблем, широким залученням громадськості, а також інформаційно-просвітницькою роботою з населенням.

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. 141 с.

2. Рішення Конституційного Суду України № 15-рп/2004 від 2 листопада 2004 року у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання). URL:

<http://ccu.gov.ua/doccatalog/document?id=9868>.

3. Рішення Конституційного Суду України від 20 червня 2019 р. №6-р/2019 у справі за конституційним поданням 62 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України «Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України та призначення позачергових виборів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-19#Text>

4. WJP Rule of Law Index 2021 Launch. URL: <https://worldjusticeproject.org/news/wjp-rule-law-index-2021-launch#:~:text=On%20October%2014th%20we%20launched,the%20global%20COVID%2D1%20pandemic>.

Оксана ПОКЛОНСЬКА

старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін

Єлизавета КОСЕНКО

здобувач вищої освіти ННІ права
та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА НОТАРІАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ

Особливість дослідження державного контролю за нотаріальною діяльністю в Україні на сьогоднішній день зумовлена її роллю в ефективному реформуванні національного законодавства у різних сферах суспільного життя, а також верховенства права та розвитку громадянського суспільства.

Державний контроль розглядають у широкому та вузькому сенсі. У широкому розумінні, державний контроль – це робота всіх державних органів, а у вузькому – це контрольна функція державних органів у межах їх повноважень, що є ключовим елементом, що є основним видом роботи яку вони виконують [1, с. 385].

Дослідженням загальнотеоретичних питань щодо державного контролю займалися такі сучасні науковці, як: О. Андрійко, В. Гаращук, І. Залюбовська, С. Ківалов, О. Куракін, І. Козьяков, Д. Лученко, В. Шестак.

Варто зазначити, що різні погляди на державний контроль правової доктрини вплинули на законодавчий процес. На жаль, вітчизняне законодавство не містить загальновизнаного визначення державного контролю, що так само призводить до суперечностей, а часом і протиріч у положеннях чинних законах та ускладнює практику їх застосування.

Щодо визначення державного контролю на думку науковців, то варто зазначити таких вчених, як Ф. Бутинця та С. Барташа, які під цим визначенням розуміють «форму здійснення державної влади, що забезпечує